

Професіонал, новатор, особистість

20 жовтня 2012 р. доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Російської академії природничих наук, академік Міжнародної академії екології, безпеки людини й природи, член президії Санкт-Петербурзького наукового центру Російської академії наук, заслужений працівник культури Російської Федерації, директор бібліотеки Російської академії наук (БАН), щирий друг Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) Валерій Павлович Леонов відзначає свій ювілей.

Народився Валерій Леонов 1942 р. в м. Уральську (Казахстан). У 1946 р. військова служба батька привела родину до невеликого районного центру на Тернопільщині – Почасва, всесвітньо відомого Свято-Успенською Почаївською лаврою.

На території Лаври містилася середня школа, яку Валерій закінчив у 1959 р. на «відмінно». Він й досі вдячний учителям, шкільній бібліотекарці – Олені Кондратьєвій, які на все життя прищепили йому любов до книги, до України, до української літератури.

Після школи юнак закінчив Львівське технічне залізничне училище № 10 (за спеціальністю – слюсар з ремонту тепловозів), працював у депо «Львів – Захід», навчався в Львівському музично-педагогічному училищі № 2, служив в армії.

З 1965 р. доля пов'язує життя В. П. Леонова з Ленінградом–Петербургом. Тут він закінчує Ленінградський інститут культури ім. Н. К. Крупської (ЛДІК, 1969), навчається в аспірантурі, а у 1973 р. успішно захищає кандидатську дисертацію на тему «Дослідження інформативності реферативного видання» (на матеріалах реферативного збірника «Економіка промисловості»).

Після стажування у Коледжі бібліотечного та інформаційного обслуговування Мерілендського університету (США) В. П. Леонов 17 років про-



працював у ЛДІК, викладав, очолював кафедру галузевої бібліографії.

Докторська дисертація «Алгоритмізація процесів реферування і анотування науково-технічної літератури: проблеми теорії і методики», захищена В. П. Леоновим 1987 р. в Москві, була присвячена механізмам бібліографічного згортання змісту наукової літератури, зокрема анотуванню й реферуванню в традиційному й автоматизованому режимах. Вчений розробляє нову концепцію бібліотекознавства й бібліографознавства як фундаментальної науки, що вивчає структуру і властивості бібліотечно-бібліографічних процесів. У своїх працях він прагне до концептуального об'єднання інформатики, книгознавства, бібліографознавства й бібліотекознавства, постійно підкреслює їхній взаємозв'язок і взаємовплив. В. П. Леонов дедалі більше переконується, що «замикатися» у рамках однієї наукової дисципліни не варто, тому що тільки комплексне сприйняття дає змогу вирішувати сучасні наукові проблеми.

Вже понад 20 років життя Валерія Павловича нерозривно пов'язане з Бібліотекою Російської академії наук. Чотири рази він обирався колективом на посаду директора Бібліотеки. Саме тут вповні розкрилися такі ділові якості В. П. Леонова, як уміння планувати й координувати роботу, організовувати колектив на виконання завдань бібліотечно-інформаційного забезпечення сучасної науки, освіти і культури. Вміння керівника правильно добирати кадри допомогло Бібліотеці адаптуватися до нових умов, зберегти ядро висококваліфікованих працівників, відкрити нові нап-

рями бібліотечної роботи, значно розширити спектр бібліотечних послуг.

Нині фонди БАН і бібліотек академічних установ РАН нараховують понад 21 млн примірників. Це сховище тисячолітнього досвіду людства, його знань, надій, таємниць і сподівань. Про Бібліотеку і Книгу Валерій Павлович завжди пише з великою повагою і любов'ю.

Свою ефективну наукову й практичну діяльність В.П. Леонов успішно поєднує з підготовкою наукових кадрів. Під його науковим керівництвом захищено 7 кандидатських і одна докторська дисертації.

Валерій Павлович щедро ділиться своїми знаннями і досвідом, сміливо виносить на суд професійного загалу свої думки, гіпотези і прогнози щодо розвитку інформаційного суспільства, бібліотеки, читання.

Мешкаючи і працюючи вже багато років у Росії, Валерій Павлович ніколи не втрачав інтересу до культурного життя України, встановлюючи і розвиваючи фахові зв'язки з багатьма її науководослідними установами, бібліотеками, навчальними закладами. Саме завдячуючи зацікавленості і енергії Валерія Павловича встановилися плідні творчі зв'язки між БАН і НБУВ.

В.П. Леонов виступив ініціатором спільної праці двох академічних бібліотек Росії і України – «Кириличні видання друкарні Почаївського монастиря XVIII – першої третини XIX ст. Історико-книгознавче дослідження. Каталог. Збереження (2005–2007)». Проект був підтриманий Російським гуманітарним науковим фондом і Національною академією наук України.

У 2007 р. з'являється на світ, прекрасно виданий петербурзьким видавництвом «Альфарет», «Почаевский сборник» під загальним науковим керівництвом В. П. Леонова і передмовою Валерія Павловича та завідувачки науково-дослідного відділу рідкісних книг БАН О. О. Савельєвої. Саме В. П. Леонову належить ідея об'єднати в одній книзі каталог почаївських стародруків з фондів БАН і нарис про художника з Почаєва Івана Федоровича Хворостецького (1888–1957), який свого часу навчався живопису в іконописній майстерні Почаївської лаври. Думається, що завдяки нелінійному, нестандартному мисленню Валерія Павловича перекинутий місток між досить своєрідними почаївськими стародруками і творчістю найвідомішого почаївського художника об'єднав мозаїчну картинку Почаєва у збірнику, і уявлення про цей осередок давньої культури став набагато повнішим.

Взагалі Почаїв у житті В. П. Леонова – як перша

любов – незабутній. Проживши усе доросле життя в Росії, він не забуває місто, де виріс і сформувався, вивчив українську мову, якою й досі спілкується вільно, із задоволенням, сприймаючи вимову кожного слова як музику. При першій же нагоді він летить до Почаєва, до стежин, які стали рідними і наснажують його усе життя.

Активно сприяв Валерій Павлович створенню й іншого спільного видання академічних бібліотек – науково-практичного і теоретичного збірника «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития».

У 1993 р. з метою підтримки усталених наукових зв'язків, кооперування зусиль у проведенні досліджень, що мають загальноцивілізаційне значення, було створено Міжнародну асоціацію академії наук (МААН), яка об'єднала академії наук суверенних пострадянських держав. Робота Асоціації здійснюється в постійних профільних радах, комітетах, комісіях. Оскільки всі академії відчували потребу у посиленні інформаційної підтримки досліджень, Рада Асоціації ухвалила рішення про створення в її структурі підрозділу, діяльність якого сприяла б покращанню інформаційного забезпечення науки. 1996 р. у Києві, в Бібліотеці імені В. І. Вернадського, відбулася робоча нарада директорів академічних бібліотек. У зв'язку із закінченням терміну статутної діяльності Міжнародної асоціації академічних бібліотек і науково-інформаційних центрів (IALIC), яку очолював В. П. Леонов, члени IALIC прийняли рішення увійти до складу МААН на правах секції Ради МААН. Таким чином, Рада директорів наукових бібліотек і інформаційних центрів МААН стала правонаступницею Міжнародної асоціації академічних бібліотек і В. П. Леонов, як її голова, надавав допомогу у розробленні установчих документів з урахуванням досвіду роботи професійної асоціації. На засіданнях Ради директорів Валерій Павлович завжди виступає з конструктивними пропозиціями щодо взаємодії академічних бібліотек у питаннях організації комплектування і докомплектування, роботи МБА, забезпечення збереження фондів, розвитку бібліотекознавства як науки. Ще під час створення Ради директорів вчений наголошував на необхідності створення наукового збірника Ради директорів як засобу професійної наукової комунікації і з 2000 р., з часу виходу першого випуску збірника «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития», є його постійним автором. Публікації

Валерія Павловича на сторінках збірника відзначаються оригінальністю, нетрадиційністю, часто несподіваністю суджень, відбивають багатогранність його професійних інтересів і уподобань. Це і проблемна стаття «Библиотековедение как фундаментальная наука», і бачення дослідником обрисів бібліотеки майбутнього, і його пошуки вагомих аргументів органічного зв'язку друкованої і електронної книги, і оригінальні судження про професію бібліографа і бібліографію, як одну з найважливіших сфер бібліотечної діяльності, і цікаві розвідки про історію рідкісних зібрань у фондах БАН, про місце і роль культурно-історичної спадщини Санкт-Петербурга в російській культурі. Наукові пошуки вченого хоча й різні за тематикою, вони об'єднані глибокими філософськими роздумами про феномен книги як невід'ємної частини Всесвіту, її сутність, призначення і таїну впливу, про людину як продукт особливої книжкової культури і водночас єдину істоту на Землі, яка за допомогою книги і бібліотеки вирішила проблему збереження знань і передавання їх у часі і просторі.

В. П. Леонов є автором більше 300 наукових публікацій, у тому числі восьми монографій і трьох навчальних посібників. Серед них: «Реферирование и аннотирование научно-технической литературы» (1986), «Библиотечно-библиографические процессы в системе научных коммуникаций» (1995), «Библиотечный синдром» (1996), «Судьба библиотеки в России» (2000, 2001), «Пространство библиотеки: Библиотечная симфония» (2003), «Библиография как профессия» (2005). Дві монографії вченого перекладені англійською мовою і видані німецьким видавництвом K.G. Saur в Мюнхені: «The Library Syndrome» (1999), «Libraries in Russia. History of the Library of the Academy of Sciences from Peter the Great to Present» (2005).

Широкий резонанс викликала його книга «Bésame mucho: путешествие в мир книги, библиографии и библиофильства» (М., 2008), на яку з'явилося понад 15 рецензій у різних країнах, зокрема й в Україні. Книга, крізь яку, як і через усе життя Валерія Павловича, проходить вічна тема любові, ця геніальна і загадкова мелодія, що є втіленням пристрасті, надії, натхнення і творчості.

З ініціативи В. П. Леонова у БАН Росії був підготовлений і виданий покажчик «Украинская книга в фондах БАН: украинские издания 1917–1919 гг. в Славянском фонде Библиотеки Российской Акаде-

мии наук» (отв. ред. В. П. Леонов; сост. О. Л. Волкова, 2011). До каталогу увійшли українські книги, періодичні видання та календарі, придбані БАН навесні 1919 р. під час відрядження до Києва співробітника Слов'янського відділу Альфреда Людвиговича Бема. Його біографія, документи про нього в українських фондах були об'єктом пильної дослідницької уваги Валерія Павловича.

В. П. Леонов – постійний учасник щорічних жовтневих міжнародних науково-практичних конференцій у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського, член редколегій журналу «Бібліотечний вісник», міжнародного наукового збірника «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития», що видається на базі НБУВ.

Багатьом запам'яталися відкриті лекції В. П. Леонова з циклу «Книга, библиотека и библиография в электронную эпоху», прочитані для співробітників НБУВ 13–14 листопада 2007 р.: «О посланиях Велимира Хлебникова и Маршалла Маклюэна», «Книга как врожденная программа человека», «О профессиональном чтении», «О мастерстве библиографа», «Украинцы – сотрудники БАН: Первая половина XX века». Всі вони були сповнені глибоких філософських роздумів і несподіваних новаторських ідей.

В. П. Леонов здійснює значну громадську роботу. Він заступник голови Інформаційно-бібліотечної ради РАН, член редакційних колегій журналів «Библиография», «Научные и технические библиотеки», «Библиотековедение», «Научная книга». Вчений входить до ради Санкт-Петербурзького Міжнародного центру збереження культурної спадщини, є членом Всесвітнього клубу петербуржців, членом Комісії з питань помилювання при Президентів РФ.

Нас приваблюють прекрасні людські якості Валерія Павловича: доброта, людяність, залюбленість у життя, прагнення досконалості, самовіддане служіння Книзі, бібліотечній справі.

Вітаючи шановного колегу з ювілеєм, бажаємо йому на довгі роки зберегти мудрість керівника, натхнення вченого-дослідника, невичерпну життєву енергію, оптимізм і бадьорість. Зичимо вічної молодості, міцного здоров'я, усіх земних благ.

Многая літа, дорогой Валерію Павловичу!

Колектив НБУВ